

Skötselplan för Sörfjärdens naturreservat

Postadress

611 86 NYKÖPING
@d.lst.se

Besöksadress

Stora torget 13

Telefon

0155 26 40 00 växel

Telefax

0155 - 26 71 25

E-post

lansstyrelsen

Organisationsnr

202100-2262

Postgiro

35174-2

Bankgiro

5051-8653

Internet

www.d.lst.se

Innehållsförteckning

<i>BESKRIVNINGSDDEL</i>	3
1. Syfte med reservatet.....	3
2. Beskrivning.....	3
2.1 Uppgifter om reservatet.....	3
2.2 Historisk och nuvarande markanvändning.....	4
2.3 Områdets bevarandevärden.....	6
2.4 Källförteckning.....	8
<i>PLANDEL</i>	9
3. Skötselområden med bevarandemål och åtgärder.....	9
4. Fågelfaunan.....	12
5. Friluftsliv.....	13
6. Uppföljning.....	13
6.1 Uppföljning av bevarandemål.....	13
6.2 Uppföljning av skötselåtgärder.....	14
7. Sammanfattning och prioritering av skötselåtgärder.....	14
8. Skötselplanekarta.....	16
9. Besökskarta.....	17

Datum

Dnr

2006-07-24

521-10751-2005

BESKRIVNINGSDDEL

1. Syfte med reservatet

Syftet med reservatet är att skydda och vårda ett för Mälaren representativt och orört strandlandskap med en rik fågelfauna och en hävdpräglad flora samt att skydda en geologiskt intressant rullstensås. Syftet är även att bevara och utveckla ett strand- och vattenområde som ingår i Natura 2000, EU:s nätverk av värdefulla naturområden och arter, där naturtyperna ”Naturligt eutrofa sjöar med nate- eller dybladvegetation” och ”Artrika torra-friska låglandsgräsmarker” ingår och där arterna brun kärrhök, fisktärna, rördrom och fiskgjuse ingår.

2. Beskrivning

2.1 Uppgifter om reservatet

<i>Objektnummer</i>	0402028
<i>Län</i>	Södermanlands län
<i>Kommun</i>	Eskilstuna
<i>Församling/socken</i>	Jäder
<i>ID-punkt</i>	x = 6587270, y = 1557270
<i>Areal</i>	209 hektar, varav 82 hektar land (varav 48 ha består av vass) och 127 ha vatten
<i>Natura 2000-område</i>	Sörfjärden-Strand (SE0220087)
<i>Rapporterade naturtyper enligt EU:s art- och habitatdirektiv:</i>	Arealuppgifterna för naturtyperna är preliminära och kan komma att ändras efter genomförd basinventering
- <i>Naturligt eutrofa sjöar med nate- eller dybladvegetation (3150)</i>	127 ha
- <i>Artrika torra-friska låglandsgräsmarker (6270)</i>	5,6 ha
<i>Rapporterade arter enligt EU:s fågelskyddsdirektiv:</i>	
- <i>Brun kärrhök (A081)</i>	
- <i>Fisktärna (A193)</i>	
- <i>Rördrom (A021)</i>	
- <i>Fiskgjuse (A094)</i>	Ej rapporterad men häckar på Koholmen

Datum

Dnr

2006-07-24

521-10751-2005

<i>Prioriterade bevarandevärden</i>	
- <i>Naturtyper</i>	Geologiska formationer Grunda artrika vattenområden Sötvattenstrandäng Bladvassområden Naturbetesmark
- <i>Strukturer (landskapselement)</i>	Öppna diken, odlingsrösen
- <i>Arter</i>	Jungfrulin, svartkämpar, knägräs, tofsvipa, rödbena, gulärta, rapporterade fågelarter enligt EU:s fågelskyddsdirektiv (se ovan) samt typiska arter för N2000-naturtyperna.
- <i>Friluftsliv</i>	P-plats, vandringsled (ca 1 km) med möjligheter till fågelobservationer, en informationstavla vid p-platsen, en informationstavla vid entrén i södra delen av reservatet samt en vid Rördrommens fältstation någon kilometer söder om reservatet.
<i>Fastighet</i>	Strand 1:1
<i>Markägare</i>	Clas Söderberg Strands Gård Strandvik 635 05 ESKILSTUNA

2.2 Historisk och nuvarande markanvändning

Markerna i Sörfjärdens naturreservat hör till Strand gård som ligger i Jäders socken. Enligt historiskt kartmaterial från år 1716 användes Koholmen som betesmark och på fastlandsdelen av hagen var marken markerad som hage med småtall och gran. En ägomätning från 1863 (se bild 1) visar att Sörfjärdens naturreservat bestod av betesmark (vit färg) och äng (grön färg). Grusåsen betecknas som ”skogsmark backe”. De strandängar som idag ligger på fastlandet, ingick i samma hägnad som grusåsen. Koholmen nyttjades för slåtter och efterbete.

Datum

Dnr

2006-07-24

521-10751-2005

Bild 1. Laga skifteskartan från år 1863

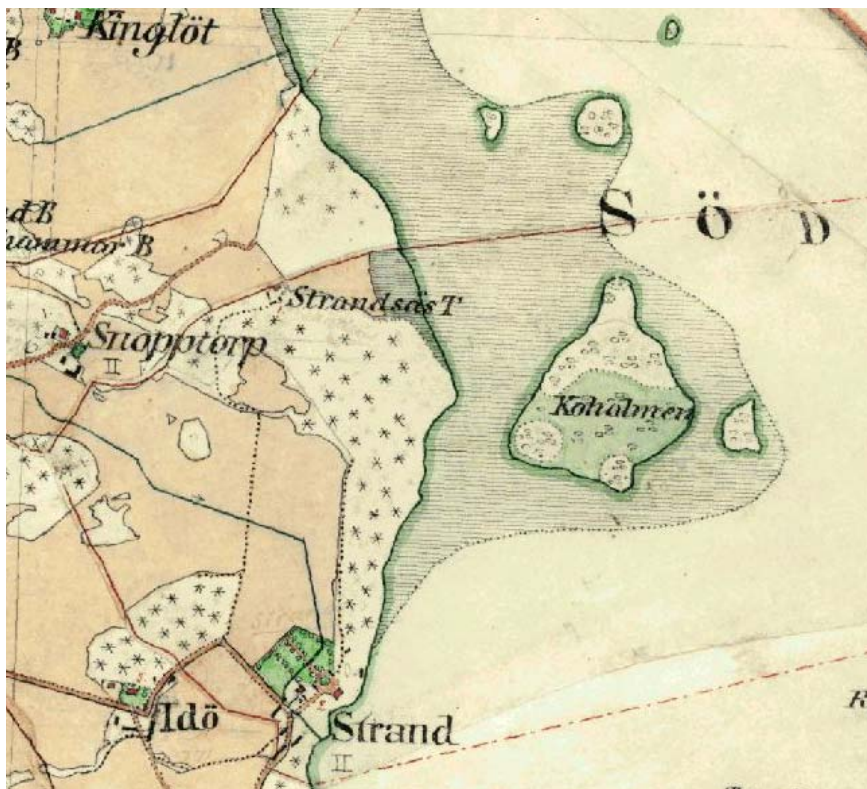

Bild 2. Häradskartan från år 1901

Datum

Dnr

2006-07-24

521-10751-2005

Häradskartan (bild 2) visar att markanvändningen var densamma år 1901 som år 1863. Enligt kartan utnyttjades öarna norr om Koholmen till betesmark. Eftersom det är relativt få trädsymboler på grusåsen (* = barrträd, o = lövträd), kan man dra den slutsatsen att trädsnittet där var glest. Ängsbruket (grön färg) pågick fortfarande på Koholmen i början av 1900-talet.

Idag hävdas stora delar av reservatet som betesmark med undantag av västra delen av grusåsen där skogsbruk bedrivs. På Koholmen och öarna norr om Koholmen har vissa skogliga åtgärder utförts. Koholmen är idag en betesmark. På de intilliggande markerna väster om reservatet ligger en golfbana, norr om reservatet finns betade strandängar och söder om reservatet finns en idag obetad åssträcka.

2.3 Områdets bevarandevärden

2.3.1 Biologiska värden

Sörfjärdens naturreservat är beläget i en vik av Mälaren som kallas Sörfjärden. Inloppet till denna vik utgörs av ett knappt 50 meter brett sund. Viken är grund och näringsrik och i dess västra kant är reservatet beläget. Här finns vidsträckta strandängar och vassområden som ger karaktär åt stränderna. Landskapet väster om Sörfjärdens naturreservat är övervägande flackt och domineras av jordbruksmarker som används som golfbana.

Hela viken Sörfjärden är känd för sin rika fågelfauna. Art- och individrikedomen i vassar, grunda bottnar och på strandängar är ovanligt stor såväl under häckningstid som under flyttningen. Sörfjärden är en bland annat en betydelsefull häckningslokal för rördrom och brun kärrhök. Vassarna i Sörfjärden är även betydelsefulla häckningslokaler för trastsångare och skäggmes. De flesta arter och vadare som finns i Södermanland kan observeras i området. Tofsvipa, rödbena, gulärta och storspov är några av de rast- och häckningsfåglar som finns på strandängarna. Sörfjärden är väl undersökt med bl a kontinuerliga studier av rördrommens och kärrhökens populationsutveckling sedan 1940-talet. En sammanställning av fågelobservationer i Sörfjärden mellan år 1940 och år 2003 visar att sammanlagt 227 arter har observerats någon gång under denna period och att 114 av dessa häckar regelbundet i Sörfjärden. I vassområdet gäller tillträdesförbud under fåglarnas häckningstid.

Naturreservatet Sörfjärden ingår i ett s k Ramsar-område, Asköviken-Sörfjärden. Ramsar är ett annat namn för ”Konventionen om våtmarker av internationell betydelse i synnerhet såsom livsmiljö för våtmarksfåglar” och syftar till att bevara och hållbart nyttja våtmarker som naturresurs.

Rördrom, brun kärrhök och fisktärna är listade i fågelskyddsdirektivet och området är genom förekomsten av dessa arter och genom förekomsten av naturtyperna ”Naturligt

Datum

Dnr

2006-07-24

521-10751-2005

eutrofa sjöar med nate- eller dybladsvegetation” och ”Artrika torra-friska låglandsgräsmarker” med i Natura 2000-nätverket. För noggrannare beskrivningar av dessa arter och naturtyper, se bevarandeplanen för Natura 2000-området ” Sörfjärden - Strand”.

Betesmarkerna i Sörfjärdens naturreservat består dels av torra naturbetesmarker med en rik hävdgynnad flora främst på Koholmen men även på holmarna i norr och på åsen, samt av öppna strandbeten med fuktiga starrmarker med intressanta miljöer för flera fågelarter och för insekter. På de torra naturbetesmarkerna är florans artrik, framför allt på Koholmen, och här växer bl a låsbräken, kattfot, brudbröd, gullviva, darrgräs och backtimjan. Även buskskiktet är artrikt med gamla hagtornsbuskar, getapel, slån, en, sälg och nypon.

Vattenståndsvariationerna i Mälaren har med tiden blivit allt mindre, vilket bland annat fått till följd att omsättningen av syrerikt vatten till grunda strandområden, t ex vassbältena i Sörfjärden, blivit allt mindre. Detta leder till en allt mindre biologiskt produktiv miljö med en lägre biologisk mångfald. Detta leder till mindre mat för de fågelarter som söker sin föda i vassbältena.

2.3.2 Geovetenskapliga värden

Naturreservatet Sörfjärden ligger i Sörfjärden vilket är en vik som förbinds med Mälaren genom ett smalt sund. Fastlandssidan av reservatet utgörs i södra delen av en ås av isälvsavlagringar bestående av sand och stenblock. I västra delen finns ett område med grus. De mer låglänta delarna av strandängarna på fastlandet och Koholmen består av lerjordar. De två kullarna som betas i norr på fastlandssidan utgör en förlängning av åsen och har hög blockhalt. De mer höglänta delarna av Koholmen, Koholmsskäer, Lillholmen samt Storholmen består av en normalblockig morän och nordöstra delen av Storholmen samt Fingerborgen består av berg. Exploateringstrycket på åsmaterial är ofta stort och ett av syftena med naturreservatet är att skydda åsen från täktverksamhet.

2.3.3 Kulturhistoriska värden

Sörfjärdens naturreservat utgörs av ett sedan länge brukat odlingslandskap intill en mälärvik. Till området är höga kulturhistoriska värden knutna i form av odlingsrösen, öppna diken, äldre åkermark och betesmarker med en lång hävdhistorik i form av slätter och bete.

Landskapet i Jäders socken där Strands gård ligger karaktäriseras av stor slättbygd med äldre bebyggelse, många fornlämningar, kyrkor och gamla vägar. Strandängarna i socknen var tidigare allmänning och fram till storskiftet och laga skiftet var slättern gemensam. Djuren gick på bete på höglänta områden långt från gårdarna och de äldsta åkrarna låg på mer lättdränerade jordar. På de högst belägna punkterna längs Sörfjärden finns flera gravlämningar från bronsåldern spridda. Strands gård fick säteriprivilegier under 1600-talet. Sörfjärden ingår i den naturgeografiska regionen ”Svealands sprickdalsterräng med lerslättdalar och sjöbäcken” och ligger i gränstrakterna mellan de kulturgeografiska regionerna ”Mellanbygd” och ”Centralbygd”.

Datum

Dnr

2006-07-24

521-10751-2005

2.3.4 Bevarandevärden för friluftsliv och forskning

Sörfjärden ligger ca en mil från Eskilstuna och är med sitt natursköna och biologiskt intressanta läge ett populärt utflyktsmål. Sörfjärden har stora naturvärden på grund av den intressanta geologin, ett rikt fågelliv samt en värdefull flora.

I Sörfjärden bedriver lokala ornitologer forskning sedan 1945. Framförallt är det våtmarksfåglarna som studerats med avseende på deras ekologi. Den långa kontinuiteten i fågelforskningen gör området ytterst intressant. Under senare år bedrivs forskningen inom ramen för Rördrommens fältstation. Forskningen kommer framöver att bidra till att öka kunskapen om reservatets naturtyper och skyddsvärda arter genom inventeringar och studier av växt- och djurlivet. Reservatet ingår i ett miljöövervakningsprojekt där man med 5-10 års mellanrum inventerar fåglar.

2.4 Källförteckning

Ekonomiska kartan över Sverige. Kartlagd år 1960. Kartblad 10H 7b.

Fältstationen Rördrommens hemsida: www.rordrommen.nu.

Gärdenfors, U. ed. ArtDatabanken, SLU, Uppsala. *Rödlistade arter i Sverige 2005*. 2005.

Häradskarta. Kartlagd åren 1898-99.

Lantmäteriverket. Jäders socken. *Geometrisk karta*. År 1716.

Lantmäteriverket. Jäders socken. *Ågomätning*. År 1863.

Länsstyrelsen i Södermanlands län. *Förslag till bevarandeplan Sörfjärden – Strand, Eskilstuna kommun*. D nr: 511-11130-04.

Länsstyrelsen i Södermanlands län. *Sörmlands natur, Naturvårdsplan*. Objekt nr 84-27 (klass I). 1991.

Länsstyrelsen i Södermanlands län. *Våtmarksinventeringen*. Objekt nr 10H7B01, klass 1.

Länsstyrelsen i Södermanlands län. *Åtgärdsplan för bevarande av biologisk mångfald och kulturhistoriska värden i betesmarker och slätterängar*. 2002. Kundnr. D 1571.

Länsstyrelsen i Södermanlands län. *Ängs- och betesmarksinventeringen, 2002-2004*. Utdrag ur databasen TUVÅ. 2005.

Länsstyrelsen i Södermanlands län. *Ängs- och hagmarker i Södermanlands län*. 1992.

Rydberg, H. och Wanntorp, H-E. Botaniska sällskapet i Stockholm. *Sörmlands flora*. 2001.

Sveriges Geologiska undersökning. *Jordartskartan 10H NV*. Digital utgåva. 1986.

Sveriges Geologiska undersökning. *Berggrundskartan 10H NV*. Ser. Af nr 144. Tryckt 1985.

Södermanlands Hembygdsförbund. *Sörmlandsbygden 1988:2*, årsbok utgiven av Södermanlands hembygdsförbund. 1988.

Datum

Dnr

2006-07-24

521-10751-2005

PLANDEL

3. Skötselområden med bevarandemål och åtgärder

Reservatet är indelat i fem skötselområden vilka utgår från den skötsel som ska genomföras, se skötselplanekartan på sidan 16. Skötselområdena är:

- 1: Naturbetesmarker
- 2: Blandskog på ås
- 3: Fågelholmar
- 4: Vassar
- 5: Öppet vatten

Skötselområde 1: Naturbetesmark (totalt ca 27,6 ha)

Beskrivning

Området utgörs av Koholmen och Koholmsskär (under torra år fastmarksförbindelse med Koholmen) samt en fastlandsdel bestående av den östra delen av åsen (en del av skötselområdet betas inte idag men bör betas framöver), de betade strandängarna och två träd- och buskbärande kullar i norr som utgör en förlängning av åsen.

Koholmen utgörs av torra naturbetesmarker, låglänta friska-fuktiga betesmarker samt ett granskogsparti. Koholmen omges av strandängar där alslybälten brett ut sig närmast Koholmen. En del av alslyet har bekämpats under vintern 2006. Även en del vass har tagits bort för att locka ut djuren att beta på Koholmsskär. Koholmsskär är bevuxen med lövsly samt alm, lind och al. Ön har betats tidigare och en mindre del av ön är fortfarande öppen. I de delar av skötselområdet som gränsar till vassbältet (skötselområde 4) har en hel del alsly kommit upp.

På fastlandet är åsen och kullarna i norr bevuxna med ett träd- och buskskikt som utgörs av tall, gran, björk, ek, rönn, asp, sälg, nypon, en och slån och i de öppna delarna växer hävdgynnade arter så som liten blåklocka. På kullen längst i norr dominerar ung och medelålders tall.

Det går en vägbank över till Koholmen från fastlandet och Koholmen och Koholmsskär betas tillsammans med fastlandssidan. För den största delen av skötselområdet som idag betas utgår tilläggsersättning inom ramen för EU:s miljöstöd och en åtgärdsplan finns för området. Åtagandena i åtgärdsplanen ska genomföras fortlöpande i naturreservatet.

Bevarandemål

- ❖ Arealen betesmark av naturtypen ”Artrika torra-friska låglandsgräsmarker (6270)” ska uppgå till 5,6 ha eller mer.
- ❖ Marken i skötselområdet ska vara väl avbetad varje år vid betessäsongens slut.
- ❖ Ingen igenväxningsvegetation ska förekomma.

Datum

Dnr

2006-07-24

521-10751-2005

❖ Betesmarken på åsen ska utgöras av en glest trädklädd betesmark med trädslagen tall, björk, ek och lönn i olika åldrar samt ett stort inslag av rönn, sälg, en och nypon.

Skötselåtgärder på Koholmen och Koholmsskär

- Fortsätt att ta bort ung al som kommit upp på strandängarna runt Koholmen. Alen ska röjas årligen så att riset kan lämnas kvar på plats. Äldre alsly/alträäd (äldre än ett år) ska samlas ihop och brännas på ett begränsat antal platser i skötselområdet. Vid behov stubbfräsning alternativt gräva upp alrötterna. (se även skötselområde 4)
- Ta bort nypon och slån av igenväxningskaraktär på Koholmen.
- De flackare ytorna betesputsas vid behov, bl a de tuviga markerna norr om Koholmen.
- När djuren börjat betat ute på Koholmsskär, skapa gläntor för att gynna gräsvegetationen.
- Låt granbeståndet på Koholmen stå kvar tills det är avverkningsmoget (om ca 30 år). Efter avverkningen ska marken inte återplaneras utan den ska övergå till öppen betesmark.

Skötselåtgärder på fastlandet

- Ändra stängseldragningen på åsen enligt skötselplanekartan.
- Låt de två talldungarna på åsens östsluttning stå kvar tills de är avverkningsmogna. Efter avverkningen ska marken inte återplaneras utan den ska övergå till öppen betesmark.
- Fortsätt restaureringsarbetet i östra slänten av åsen enligt särskilda instruktioner för att skapa en träd- och buskbärande naturbetesmark. Bl a ska ytterligare röjningar ske, riset ska samlas i högar och högarna ska brännas på lämpliga ställen. Utöka de solbelysta gräsbevuxna markerna och spara äldre lövträd, äldre tallar och bärande träd och buskar, t ex rönn. För varje äldre träd som sparas, sparas även två ersättningsträd av samma trädslag i olika åldrar.
- Glesa ur ung och medelålders tall på kullen längst i norr.
- Glesa ur buskskiktet (t ex en del en, slån och nypon av igenväxningskaraktär) på kullen näst längst norrut.
- Skapa en blå bård norr om vägbanken (se skötselåtgärder för skötselområde 4).

Skötselområde 2: Blandskog på ås (totalt ca 4,9 ha)

Beskrivning

Ett relativt ungt blandskogsbestånd bestående av ett trädskikt med tall, asp, gran, björk, rönn, sälg samt ett buskskikt av en och nypon.

Bevarandemål

- ❖ Ett blandskogsbestånd med stort inslag av asp.

Skötselåtgärder

- Skogsbruk med naturhänsyn och hänsyn till åsens geologiska värden.

Datum

Dnr

2006-07-24

521-10751-2005

Skötselområde 3: Fågelholmar (totalt ca 2,1 ha)*Beskrivning*

Skötselområdet består av tre holmar som ska skötas för att gynna fågellivet. Storholmen är den största av dessa och är en busk- och trädbevuxen holme utan fastlandförbindelse med Koholmen (förutom under riktiga torrår). Holmen betas inte idag men har tidigare hållits öppen med färbete och röjningar. Delar av holmen är idag öppen och här finns en del hävdgynnade arter. Det finns ett antal gamla grova träd bl a lindar och i en gammal gran finns ett fiskgjusebo. Lillholmen är en mindre holme som är bevuxen med lövträd och Fingerborgen är en liten kal klippö som är en viktig häckningsö för vitfågel (bl a fisktärna och skrattnås).

Bevarandemål

- ❖ På Storholmen ska de stora lindarna stå fritt.
- ❖ Fingerborgen ska ha goda förutsättningar att hysa vitfågel. För att uppnå detta bör den vara helt fri från träd och buskar.

Skötselåtgärder

- Storholmen röjs från igenväxningsvegetation vid behov.
- Lillholmen lämnas utan åtgärder och vegetationen utvecklas fritt.
- Fingerborgen ska årligen röjas från träd och buskar för att gynna fågellivet.

Skötselområde 4: Vassar (totalt ca 47,5 ha)*Beskrivning*

Skötselområdet består av ett vassbälte som sträcker sig mellan fastlandet och öarna Koholmen, Lillholmen och Storholmen. I dagsläget är vattenomsättningen dålig i vassområdet vilket fått till följd att syresättningen är dålig och produktionen låg. Detta har gjort att livsbetingelserna blivit sämre för fåglar som är knutna till vassbältena, t ex rördrom och brun kärrhök.

Bevarandemål

- ❖ Arealen bladvass ska uppgå till ca 50 ha.
- ❖ Vassbältet ska utgöra en produktiv och därmed biologiskt rik miljö med goda livsbetingelser för arter så som rördrom och brun kärrhök.
- ❖ Mellan vassbältet och strandängen, norr om vägbanken över till Koholmen, ska en ca 20 meter bred blå bård finnas. Den restaurerade arealen av blå bård ska uppgå till ca 1 ha. Den blå bården ska utgöra en gynnsam miljö för vadare och simänder. Den blå bården ska dessutom fungera som en kvävefälla för vatten med näringsämnen som rinner ut från den intilliggande golfbanan.

Datum

Dnr

2006-07-24

521-10751-2005

Skötselåtgärder

- Skapa en ca 20 meter bred blå bård utanför strandbetet och innanför vassen, d v s kaveldunsbältet. De delar av vassen där skötselåtgärderna ska genomföras är vassbältet norr om vägbanken mellan fastlandet och Koholmen. Utgå från de diken som går från åkermarken ner mot strandängen vid åtgärden och fortsätt sedan åtgärden successivt längs med stranden.
- Ta bort ung al som kommit upp på strandängarna runt Koholmen. Alen ska röjas årligen så att riset kan lämnas kvar på plats. Äldre alsly/alträäd (äldre än ett år) ska samlas ihop och brännas på ett begränsat antal platser i skötselområdet. Vid behov stubbfräsning alternativt upprivning av roten med grävskopa.
- Røj lövsly som växer upp ute i vassbältena.

Skötselområde 5: Öppet vatten (totalt ca 127 ha)*Beskrivning*

Vattenområdet utgörs av Natura 2000-naturtypen ”Naturligt eutrofa sjöar med nate- eller dybladsvegetation”. Vattenområdet är i huvudsak näringsrikt och består av bälten av flytbladsvegetation av gul näckros och naten. I det grunda vattnet mot stranden påträffas bl a vattenaloe, nickskära, tiggarranunkel, vattenskräppa, sprängört och slokstarr samt tre arter av andmat.

Bevarandemål

- ❖ Arealen vattenområde av naturtypen ”Naturligt eutrofa sjöar med nate- eller dybladsvegetation (3150)” ska uppgå till 127 ha.

Skötselåtgärder

- Inga åtgärder.

4. Fågelfaunan*Beskrivning*

Sörfjärdens naturreservat hyser en rik fågelfauna bland annat p g a sina vassbälten och betade strandängar.

Bevarandemål

- ❖ Antalet tutande rördromshannar ska vara minst 2 st. i reservatet.
- ❖ Antalet häckande par av brun kärnhök ska vara minst 2 st. i reservatet.
- ❖ Antalet häckande par av fiskgjuse ska vara minst 2 st. i reservatet.
- ❖ Antalet häckande par av fisktärna ska vara 25-50 st. i reservatet.
- ❖ Reservatet ska vara en del av ett revir för spillkråka.
- ❖ Reservatet ska vara en del av ett revir för bivråk.

Skötselåtgärder

- Med røjning gynna potentiella boträd för fiskgjuse eller friställa redan befintliga potentiella boträd för att se till att det finns en återväxt av boträd.

Datum

Dnr

2006-07-24

521-10751-2005

5. Friluftsliv

Beskrivning

Sörfjärden är ett populärt utflyktsmål och används av strövande lokalbefolkning, fågelskådare och skolklasser. Området är lättillgängligt. Intill reservatet finns en parkeringsplats och en markerad strövstig utgår från p-platsen och löper in i reservatet. Vid entrén till reservatet i söder och vid parkeringsplatsen finns informationsskyltar om naturreservatet. Se besökskarta sid. 17.

Bevarandemål

- ❖ Naturreservatet ska vara lättillgängligt för besökare.
- ❖ I och intill naturreservatet ska det finnas högkvalitativ information om områdets värden för att berika besöket. Informationsskyltar ska finnas vid parkeringsplatsen samt vid entréerna till reservatet i norr och i söder.
- ❖ Vandringsstigen fram till reservatet och inne i reservatet ska vara väl underhållen och väl synlig.
- ❖ En utsiktsplats med fri sikt över vassbältet ska finnas på åsen. Vid utsiktsplatsen ska en skylt med våtmarksfåglar finnas.

Skötselåtgärder

- Sätt upp en ny informationsskylt vid norra entrén till reservatet.
- Nya stättor/stängselgenomgångar (enligt besökskarta). De nya stättorna ska vara anpassade för rörelsehindrade.
- Iordningsställande av utkiksplats i skötselområde 1, uppsättning av skylt med våtmarksfåglar intill.
- Röj fram stigen ner mot Koholmen från åsen.

6. Uppföljning

6.1 Uppföljning av bevarandemål

Länsstyrelsen ansvarar för att uppföljning av bevarandemål genomförs varje år för:

- Informationsskyltar
- Stigar
- Betestrycket

Djurhållaren ansvarar för att följa upp tidpunkt för betespåsläpp och installning varje år.

Länsstyrelsen ansvarar för att vart 6:e år med hjälp av ornitologer från Rördrommens fältstation räkna antalet häckande par av de rapporterade arterna i fågelskyddsdirektivet.

Länsstyrelsen ansvarar för att uppföljning av bevarandemål genomförs vart 6:e år för:

- De typiska arterna i naturtyperna ”Artrika torra-friska låglandsgräsmarker” och ”Naturligt eutrofa sjöar med nate- eller dybladsvegetation”.

Länsstyrelsen ansvarar för att uppföljning av bevarandemål genomförs:

Datum

Dnr

2006-07-24

521-10751-2005

- Utbredning av naturtyperna ”Artrika torra-friska låglandsgräsmarker” vart 6:e år och ”Naturligt eutrofa sjöar med nate- eller dybladsvegetation” vart 12:e år samt övriga prioriterade naturtyper.
- Strukturer vart 12:e år

6.2 Uppföljning av skötselåtgärder

Entreprenörer ansvarar för dokumentation av vilka åtgärder som genomförts och när de genomförts.

Länsstyrelsen ansvarar för att uppföljning av genomförda skötselåtgärder sker i slutet på varje år, de år då åtgärder genomförts.

7. Sammanfattning och prioritering av skötselåtgärder

Skötselåtgärd	När	Var	Prioritet	Finansiering
Bete	Årligen	1	1	Miljöstöd
Röjning av alsly	Årligen	1 och 4	1	Miljöstöd
Bearbetning av alrötter	2007	1 och 4	2	Miljöstöd på miljöstödsmark/skötselanslag övriga marker
Röj lövsly ute i vassbältena	Vid behov	4	3	Skötselanslag
Röjning av en, nypon och slån av igenväxningskaraktär på marker med miljöstödd idag	Årligen	1	1	Miljöstöd
Betesputsning	Vid behov	1	2	Miljöstöd
Stängsling för utökning av betesfällan på åsen	2006	1	1	Skötselanslag
Restaureringsröjningar på åsen inför ansökan om miljöstödd	2006	1	1	Skötselanslag
Ansök om miljöersättning på den utökade delen av hagen	2007	1	1	-
Utglesning av tall på kulle längst i norr på fastlandet	2006	1	2	Miljöstöd
Skapa en blå bärd	2006-2007	Mellan 1 och 4	2	Skötselanslag
Avverkning av skog och återskapande av öppen betesmark	På längre sikt	1	1	Avverkningen
Träd- och buskröjning på Fingerborgen	Årligen	3	1	Skötselanslag
Röjning av Storholmen	Vid behov	3	2	Skötselanslag

Datum

Dnr

2006-07-24

521-10751-2005

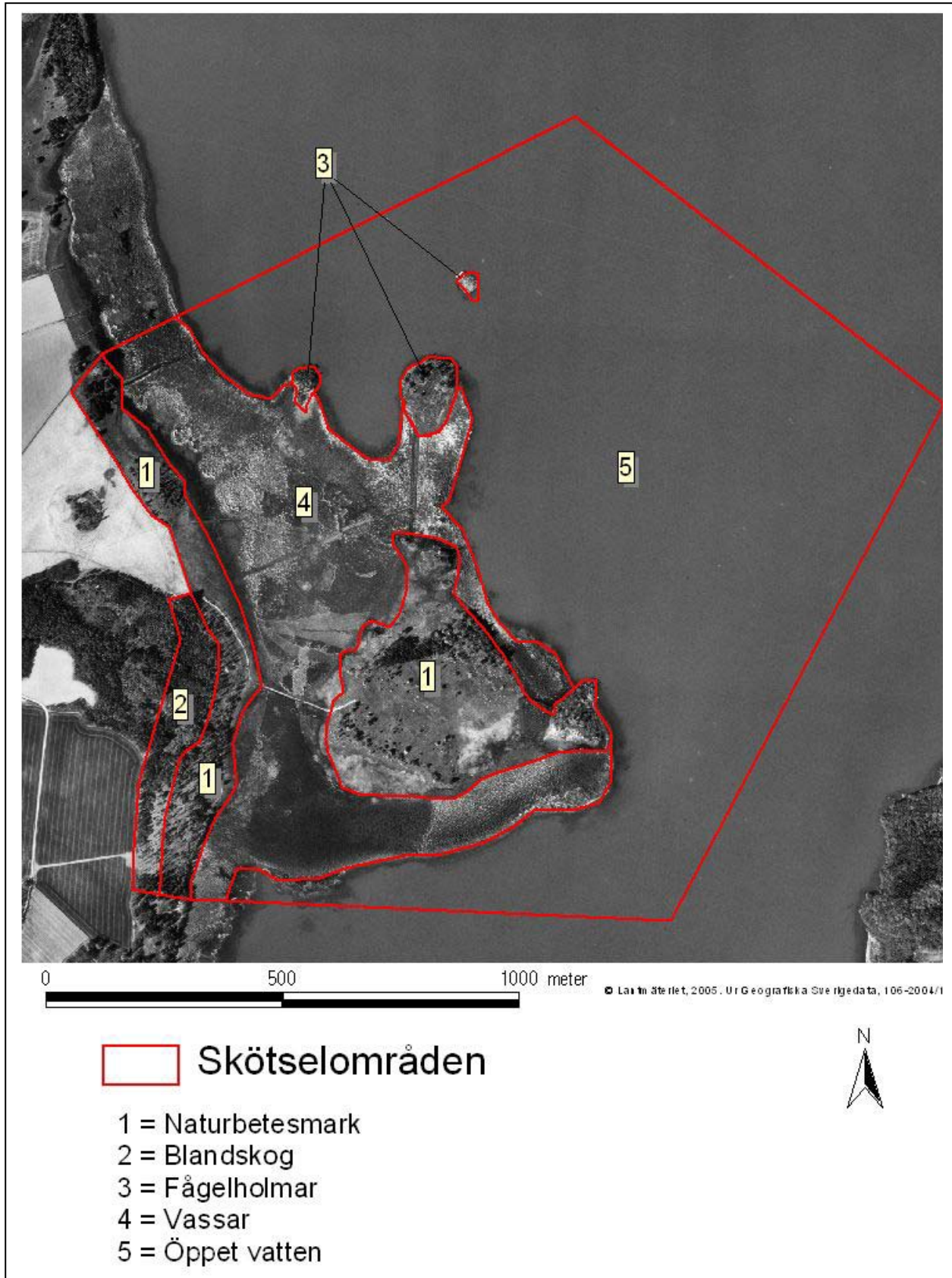
Komplettera med fler skyltar	2006	Friluftsliv	1	Skötselanslag
Sätt upp nya stättor (anpassade för rörelsehindrade)	2006	Friluftsliv	1	Skötselanslag
Röjning stigar	2006	Friluftsliv	1	Skötselanslag
Röjning för utsiktsplats	2006	Friluftsliv	2	Skötselanslag
Uppföljning av skötselåtgärder	Efter åtgärd	Samtliga områden	1	Skötselanslag
Uppföljning av bevarandemål	Skyltar, stigar och betestryck varje år. Övriga mål vart 6e år och vart 12e år.	Samtliga områden	1	Anslag för uppföljning

Datum

Dnr

2006-07-24

521-10751-2005

8. Skötselplanekarta

Datum

Dnr

2006-07-24

521-10751-2005

9. Besökskarta